

byli čtyři instigatoři toho druhu: dva instigatoři »securitatis« a dva »skrzynkowi«.

U soudu hradskeho (sąd grodzki) instigator nazýval se »starościński« nebo »urzędowy«. Měl postavení vůči starostovi stejné jako korunní vůči králi. Náležel mu úkol »securitatis« i úkol »skrzynki«. Vystupoval kromě toho jako subsidiární žalobce v trestních sporech o menší pokuty státní t. zv. causae civiles, ve kterých mohl vystoupiti každý s obžalobou (na vzor římských actiones populares). Výminečně vystupuje jako žalobce samostatný v případě banditismu a in recenti crimine. Instigator u soudu hradskeho vystupoval do popředí také v tom případě, nestaral-li se soukromý žalobce o vykonání vyneseneho rozsudku vězení ve věži.

Soudní instigator byl vždy druhořadou osobou v úřední hierarchii a když r. 1792 zřízen byl »sąd ziemański« na místě soudů hradskeho a zemských, byl zařazen mezi písaře a soudní sluhy.

Nebylo tudíž, jak z vylíceneho patrno, v polském právu jednolité organisace úřadu instigatora na vzor státního zástupce v moderním zřízení soudním.

Prof. Makarewicz líčí institut instigatora v dějinách práva polského toliko od 16. stol. Ačkoliv právo polské mělo platnost až do konce 18. stol. jako takové a ačkoliv dnes polští učenci snaží se při nové kodifikaci jak občanského, tak trestního práva navázati na toto právo, přece nelze neučiniti výtku právě recensované rozpravě: obíráme-li se líčením starých institutů právních, vždy má býti naším úkolem vylíčiti celkový historický vývoj. A tato výtku dala by se rozšířiti i na velké dílo prof. Makarewicze o trestním právu. Zajisté mnohý institut by tu lépe vynikl, kdyby byl vylíčen v celkovém svém vývoji.

Rr.

HOVORNA.

K otázce příslušnosti ve příčině sledování manželského.

líše Dr. J. Cibulka.

Podle druhé věty § 92 obč. zák. jest manželka povinna následovati muže svého do jeho bydliště a v domácnosti býti podle svých sil spolučinna, a pokud toho domácí pořádek vyžaduje, dbáti opatření manželem učiněných.

Toto manželci vyhrazené právo žádati od své manželky, aby jej do jeho bydliště následovala a v domácnosti podle svých

sil byla činnou, patří podle výnosu min. kultu a vyučování ve srozumění s min. spravedlnosti z 1. března 1868 čís. 825 k čistě občanským účinkům manželství a jsou k jeho provádění soudy tím spíše povolány, ježto dotyčné právo úmluvou a různými okolnostmi může doznati změny a ježto jeho porušení nemusí vždy nutně obsahovati odepření nebo svémocné zrušení manželského spolužití.

Nedostí jasnou podle platných předpisů jest však otázka, zdali tu sluší rozhodovati v cestě sporné či nesporné, což jest pak dále rozhodným i pro posouzení příslušnosti předmětné, zdali totiž k rozhodování jsou povolány soudy sborové či soudy okresní.

Důvěrnost svazku manželského vyžaduje toho, aby poměry z něho plynoucí byly pokud možno upravovány cestou podstatě poměru toho odpovídající, k čemuž se více hodí řízení nesporné nežli daleko přísnější řízení sporné.

Rozpory, vznikající mezi manžely již vzhledem ku své povaze vyžadují obyčejně šetrnějšího jednání a řešením jich sporem nastalo by spíše větší ještě rozrušení poměru manželského a vzájemné odcizení manželů, čímž by ovšem byly dotčeny i zájmy veřejné, poněvadž svazek manželský tvořící základ poměru rodinného jest zároveň nosným pilířem dalších širších svazků společenských, tudíž v poslední řadě i státu. Sluší proto přihlížeti i k těmto veřejným zájmům a rozpory mezi manžely řešiti tím způsobem, který je nenápadně a co nejhladčeji a nejrychleji odklidí. Zásady, ovládající řízení ve věcech nesporných jsou mnohem jednodušší, nejsou vázány přesnými předpisy zákona a zůstávají soudci možnost s použitím předpisů vytčených v § 2 nesp. pat. podle volného uvážení všech rozhodných okolností učiniti co nejvhodnější rozhodnutí.

A tak jest podle četných rozhodnutí nejvyššího soudu právo manželovo vytčené v § 92 obč. zák. proti manželce uplatňovati cestou nespornou, poněvadž před vyřízením žádosti mužovy, domáhající se návratu manželčina, jest zapotřebí slyšení střany, aby jednak nesporně bylo zjištěno trvání manželství, jednak aby bylo vyšetřeno, nejsou-li zde takové okolnosti, které na uplatňování práva v § 91. obč. zák. uvedeného by mohly míti nějaký vliv. V rozhodnutí ze dne 27. června 1877 čís. 7332 se praví, že podle záměru a smyslu § 92 má soudce věc z moci úřední vyšetřiti a po té vhodné opatření učiniti. Okolnost, že patent z r. 1854 neobsahuje zvláštní řízení, týkající se osobních práv mezi manžely, nevylučuje, aby soudce neměl jednati podle všeobecných

zásad tohoto patentu tam, kde podle znění a ducha předpisů obč. zák. tak jednati jest.

Na druhé straně však neshledal nejvyšší soud podle výnosu z 25. února 1879 čís. 2026 žádného porušení zákona nebo z jevné nesprávnosti v rozhodnutí jednoho vrchního zemského soudu, který žádost manželovu o přidržení manželky, aby jej následovala do jeho bydliště, souhlasně s rozhodnutím prvního soudu z toho důvodu zamítl, poněvadž podle § 1 nesp. pat. soud z moci úřední a k žádosti stran vůbec jen potud zakročovati má, pokud to zákony nařizují, a není žádného zákona, jenž by nařizoval, že spor vzniklý mezi manžely s výjimkou sporu o opatření výchovy dětí podle § 142 obč. zák. by se uplatňovati měl v řízení nesporném.

Podle staré civilní jurisdikční normy byly sborovým soudům vyhrazeny právní věci, týkající se prohlášení manželství za neplatné nebo zrušené, dále o nedobrovolný rozvod, kdežto žádosti o zatímní povolení odděleného bydliště straně ohrožené, jakož i k vydání rozkazu druhému manželovi k poskytování slušné výživy, mohly býti podány nejen u soudu sborového, povolaného k jednání ve věci hlavní, nýbrž i u osobního soudu manželů.

Naproti tomu však nová jurisdikční norma vyhrazuje výlučně sborovému soudu v § 50 čís. 3 ještě dále veškeré ostatní spory ze vzájemného poměru manželů vyplývající, pokud nejsou rázu čistě majetko-právního a pokud nemají býti vyřízeny cestou nespornou, a byla v této příčině výlučná příslušnost sborového soudu značně rozšířena.

Touto novou zákonnou úpravou byly dosavadní meze příslušnosti do značné míry změněny, avšak hranice mezi řízením nesporným a sporným ani tu nebyly přesně vymezeny, poněvadž výlučná příslušnost sborového soudu nastává pouze potud, pokud zmíněné spory nemají býti vyřízeny dle zákonných předpisů v řízení nesporném.

Různá rozhodnutí nejvyššího soudu vydaná již po účinnosti nové jur. normy zastávají celkem též názor jako rozhodnutí starší.

Tak dle rozhodnutí nejvyššího soudu z 2./6. 1898 čís. 7674, potvrzujícího usnesení soudu rekursního, jsou okresní soudy příslušny rozhodovati o žádosti jednoho manžela na vydání nařízení druhému manželovi k navrácení se do manželského společenství a doloženo, že názor projevovaný okresním soudem, že vyřízení záležitosti té mělo by se provésti sporem, neodpovídá zákonu, poněvadž se nejedná o pouhé právo soukromé, nýbrž je tu súčas-
něn i zájem veřejný a proto vyřízení věci sporem, omezu-

ující různými formalitami soudcovské uvážení, stavu věci by neodpovídalo a sluší proto jednati v cestě nesporné.

Tak i v rozhodnutí ze dne 8./4. 1913 R-II-326, kde manžel žalobou svou se domáhal navrácení manželky do společné domácnosti, bylo vysloveno, že o věci té sluší rozhodnouti v řízení nesporném s odůvodněním, že povinnost manželů ke sdílení společné domácnosti spočívá na hlediscích ethických a veřejnoprávních, ve kterémžto směru manželům se nedostává volnosti jednání, poněvadž dle § 93 obč. zák. není jim dovoleno manželského společenství, i když by se v tom směru dohodli, svémocně se vzdáti, takže soudce, jehož pomoci a ochrany v tom směru strana se dovolává, má postupovati z moci úřední dle řízení ve věcech nesporných, ježto zde převládají veřejné zájmy a ohledy veř. pořádku. Při tom soudce nemůže býti obmezen na udání stran, nýbrž musí všechny okolnosti a poměry, které na jeho rozhodnutí mají vliv, vyšetřiti z moci úřední, k čemuž řízení ve věcech nesporných zvláštní příležitost poskytuje.

Oproti těmto rozhodnutím však sluší uvážiti znění odst. 3. § 50 jur. normy, dle něhož všechny spory plynoucí ze vzájemného poměru manželů, pokud nejsou rázu ryze majetkoprávního a pokud dle zákonných předpisů nejsou vyhrazeny řízení nespornému, — jest vyřídití sporem před sborovým soudem I. stolice, jakož i dále přesný předpis § 1. nesp. pat., dle něhož v nesporných věcech soud z moci úřední nebo k žádosti stran jednati má pouze potud, pokud to zákony nařizují. Zákonného předpisu pak, že by k rozhodování rozepry o sledování manželské mělo se díti v řízení nesporném není, a také nesporný patent o řízení takovém nemluví a proto sluší míti za to, že práva § 92 obč. zák. zejména sledování manželské, jakožto ryze občanský účinek manželství, lze uplatňovati pouze v řízení sporném, čemuž také dále násvědčuje ustanovení § 382 odst. 8 ex. ř. ve spojení s § 378 ex. ř., kdež se praví: »Jak před zahájením sporu, tak i po dobu jeho trvání může soud k zajištění práva jedné strany k návrhu vydati zatímní opatření«, k nimž patří mezi jinými též nařízení zatímního přijetí do společné domácnosti. I tu se tedy předpokládá, že bude, po případě jest již zahájen spor.

Náhled tento vyslovuje též O t t jednak ve svém »Soustavném úvodu ve studium nového řízení soudního«, uváděje, že žalobou ve smyslu § 50 čís. 3 jur. normy patrně by byla žaloba o t. zv. sledování manželské, t. j. povinnost manželčinu, aby sdílela obydlí mužovo, a jednak v díle o řízení nesporném, kde rovněž výslovně uvádí, že pokud jde o právní vztahy manželů, ná-

ležejí práva dle § 92 obč. zák. k čistě občanským účinkům manželství, jichž úprava má se díti soudně sporem, což platí zejména o povinnosti manželčině k následování manžela.

Od této zásady zavádí značnou úchylku zákon z 22./5. 1919 čís. 320, jenž v § 13 pod lit. c) stanoví, že o rozluku každého manželství žalovati lze mezi jiným též, opustil-li jeden manžel druhého zlomyslně a nevrátí-li se na soudní vyzvání do 6 měsíců, při čemž pak zejména průvodní nařízení ze dne 27./6. 1919 čís. 362 v článku I. lit. a) praví, že návrh, aby byl vyzván druhý manžel vrátiti se do manželského společenství, podati jest u soudu příslušného provésti spor o rozluku manželství, načež soud musí odpůrci usnesením, aby se do 6ti měsíců vrátil do manželského společenství, a připomene mu při tom, že by jinak tento byl oprávněn z tohoto důvodu žalovati o rozluku.

Toto jednání, směřující k vydání zmíněného usnesení, jest zajisté částí řízení nesporného a byl tudíž učiněn tomuto řízení značný ústupek, ovšem nikoliv ve prospěch soudu okresního, nýbrž pouze soudu sborového a nelze ustanovení to nikterak obdobně rozšiřovati na soudy okresní, jež tudíž ani dle těchto nejnovějších předpisů nejsou příslušnými vydávati příkazu na sledování manželské v cestě nesporné.

Jestliže některé okresní soudy k žádosti manžela na vydání příkazu manželce, aby se vrátila do manželského společenství, buď již samy o sobě, nebo k nařízení soudu rekursního, měnicího původní zamítavé usnesení soudu okresního, zavádějí řízení nesporné, které ovšem nemůže nikdy nabýti významu řízení dle článku I. lit. a) nař. ze dne 27. června 1919 čís. 362, nelze tuto praxi pokládati za odůvodněnou v zákoně, třebaže z praktických důvodů by proti tomu závažných námitek nebylo. Vyřizování záležitostí těch v řízení nesporném jeví se totiž býti účelným hlavně již proto, že o věci rozhodují soudy okresní, jimž jest z pravidla ku prospěchu značná znalost osob a dále celá podstata řízení nesporného, ponechávající soudci značnou volnost v rozhodnutí, nehledíc ani k možnému urychlení a zlevnění řízení, při čemž lze ovšem také přihlížeti i k zvláštní povaze manželství v ohledu etickém i veřejném. Leč i v tomto případě slušelo by další jednání před okresním soudem odmítnouti, jakmile by se po výsledku druhé strany ukázalo, že záležitost v souhlasu stran vyřídití nelze, čímž by také spornost předmětu byla nezvratně prokázána.